

ШЫН

Ниитилел-политиктиг солун
1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 89
(17577)

2008 чылдың
август 19,
вторник

Садар өртээ
4 рубль.

ТЫВА. Өзүлдениң базымнары ТЫВА УЛУСТУҢ САЛЫМ-ЧОЛУН ШЫН ШИИТПИРЛЭЭН

Тываның В.Көк-оол аттыг хөгжүм-шии театрын байырлал шинчи киир каастаан, ооң сценаның артында Россияның болгаш Тыва Республиканың күрүне сүлдө демдектерин, туктарын аскан. Тыва Арат Республиканың тургустунганындан бээр 87 чылыга – республика Хүнүңге тураскааткан байырлыг кезжээ аңаа август 15-те болуп эрткен. Байырлыг кезжээниң ажыттынганын чарлаптарга, Россияның болгаш Тыва Республиканың ыдык ырлары залга чаңгыланyp турган.

ның (1991 чыл) социал-экономиктиг хөгжүлдизинге Шолбан Валерьевич доктаагаш, Совет Эвилелиниң болгаш Россия Федерациязының бүгү талалыг дузаламчызының ачызында тыва улус көскү чедишкыннерни чедип алганын демдеглээн. Тыва Республиканың бот-догуннаашкынының дугайында Декларацияны 1990 чылда, демократтыг принциптерге дүүшкен Тыва Республиканың Конституциязын 1993 чылда, РФ-тиң Конституциязынга болгаш хоойлужудулгаларына дүүштүр кылган Тыва Республиканың Конституциязын 2001 чылдың май 6-да референдумга хүлээп алган. Бо чугула документилер республиканың күрүне тургузуун быжыг-

лаарына, националдар аразына чөлшээржилгени тургузарына, демократияны ханыладырына, рынок экономиказын хөгжүдеринге, хамаатыларның эргелерин болгаш хосталгаларын камгалаарына улуг уjur-дузалыг болган, ынчангаш Тыва Республика Россияның дең эргелиг субъектиси болу берген.

Чазак Даргазы республиканың социал экономиказын хөгжүдери амгы үеде кол айтырыг болуп турарын чугаазына айткаш, ону шийтирилээр дээш кандыг айтырыгларны шийтирилээр хемчеглерни ап турарын таныштырган. Экономиканы дүрген бурунгаар хөгжүдеринге электри энергиязының чедишпези, орук харылзаа-

(Уланчызы 2-ги арында).

хелбээ эп-найыралдыг чурттаар, бот-боттарын деткижер, бир демниг кады ажылдаар аргалыг болган.

Тыва Арат Республиканың, 1944 чылдың октябрь айда РСФСР-ниң составына ГАР-ның эки турабиле каттышкан соонда Тыва автономнуг областың, Тыва АССР-ниң (1961 чыл), Тыва Республика-

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Шолбан Кара-оолга сөстү берген. Республиканың кол байырлалы — ТАР-ның тургустунганындан бээр 87 чылы — республика Хүнү-биле чыылганарга ол байырны чедирген. 1914 чылда Тываның хаанныг Россияның хайгаарал камгалалына киргени ооң бурунгаар сайзыралына улуг уjur-дузалыг болганын, Россияга хаан эрге-чагыргазын дүжүрген, хамааты дайын доозулган соонда хамаарышпас бот-догуннаан республиканы тургузарына таарымчалыг байдал тургустунганын чугаалаан. 1921 чылдың август 14-те Тандының Суг-Бажына Бүгү-тиваның Тургузукчу хуралы болуп эрткен, аңаа бот-догуннаан Танды-Тыва Улус Республиканы тургускан, ооң Конституциязын хүлээп алган. Тургузукчу хуралды чыылдырырына болгаш эрттиреринге көскү күрүне ажылдакчызы Монгуш Буян-Бадырғы улуг рольду ойнаан, ооң сурукчулары улуг ажылды кылган. Россияның деткимчези-биле эвээш санныг тыва улустуң салым-чолун шын шийтирилээн. Аңгы-аңгы чаңчылдарлыг, езулалдарлыг, шажын-чүдүлгелиг орус болгаш тыва улус салым-чолун каттыштырган, ынчангаш кожа-

Ачы-дузавыс чедирээлиңер!

Бүгү-россияның “Чангыс демниг Россия” политиктиг партиязының Тывада салбыры бодунуң шупту кижигүннерин, талалакчыларын, бүгү организацияларның болгаш бүдүрүлгелериниң коллективтерин, республикавыстың чурттакчы чонун Мурнуу Осетияга болган хай-халапты чайладыры-биле аңаа шыдаар шаа-биле гуманитарлыг дузаны көргүзеринче кыйгырып тур.

Мурнуу Осетияның когараан чонунга дуза чедирери-биле транспорт чарыгдалдарын таарыштырып аайлаарына болгаш оперативтиг дуза чедиреринге эки тура-биле мөргүлдү акша-хөрөңги хевирлиг бээринче кыйгырып тур бис.

Акша-хөрөңги чыырының талазы-биле штаб дараазында адресе турар. Кызыл хоорай, Красноармейская кудумчузу, 100, 39 дугаар өрээл. Өргүлдери 9 шактан 18 шакка чедир хүлээп ап турар. Харылзажыр телефоннар: 2-32-70, 2-29-05, 2-37-07. Харысалгалыг кижиги - Оюн О.П.

Хамааты бедик туруш-биле

Грузияның удуртулгазының айтышкыны-биле Мурнуу Осетияга хамаарыштыр болган чепсектиг агрессия бистин республиканы кичээнгей чок арттырбаан дээрзин ТР-ниң Улуг Хуралының Хоойлужудулга палатазының парлалга албаны дыңнадып турар.

Улуг Хуралдың Хоойлужудулга палатазының Чөвүлелиниң хуралына Мурнуу Осетияның чепсектиг агрессияның түңнелдери-биле когараан чурттакчы чонга деткимче көргүзериниң талазы-биле Фонду же бир хүннүң шалың акшазын шилчидер дугайында шийтирни хүлээп алган. Ооң-биле кады депутаттар ол айтырыгга хамаарыштыр республиканың чонунга хүлээп алган кыйгырында Мурнуу Осетияда болган ол болушкунну кижизиг эвес чорук деп буруу шаап, берге болгаш коргунчуг ол байдалда таварышкан чонга дузалажырын хүлээлгевис кылдыр чүрекке чоок хүлээп көөрүнүң чугулазын айтып турар. Бистин республиканың болгаш хөй националдыг чуртун хамаатылары хамааты туружун, харысалгазын илередип, Мурнуу Осетияның чурттакчы чонунга буян сеткилдиң ачы-дузанын көргүзөр боор дээрзинге бүзүрелин ында илереткен.

ТЫВАНЫҢ ТУГУ— АФРИКАДА

Тывага республика Хүнүң демдеглеп турдувуста, бистин чаңгыс чер-чурттугларывыс хоочун альпинист Маадыр-оол Ховалыгга удурткан бөлүк Африканың эң бедик дээн Килиманджаро шыпшына (5895 м.) Тыва Республиканың тугун киискидип аскан. Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Канцеляриязының ажылдакчызы Маадыр-оол Ховалыгның «7 шыпшык» деп бүгү делегей чергелиг төлөвилели-биле тыва альпинистер Мерген Кончук биле Мачук Томочаков август 11-де Эльбрус (5642 м.) шыпшыныч үнген, а август 12-де Маадыр-оол Ховалыг биле Марианна Сурунчап Африканың Килиманджаро шыпшыныч үнүп, аңаа Тываның ак-көк тугун киискидип аскан.

ТУДУГ УЛАМЧЫЛА- ВЫШААН...

Кызыл хоорайның Индустриальная 4 дугаар бажыңны эде кылып эгелээн. Ооң тудууда дыка хөй тудуг организациялары дүн-хүн чок ээлчег-биле ажылдап турар. Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. Кара-оол ол тудугну октябрь 1-ге чедир доозарын тудугжуларга дааскан.

Чуртталга бажыңының тудуу доостурга аңаа «Кызыл» аалчылар бажыңында чурттап турар өрт халаына таварышкан өг-бүлелерге бээрин көрүп турар.

ДАЙЫН ХООЧУННАРЫ- БИЛЕ УЖУРАЖЫР

Совет солдаттарының 1943 чылда Курск дайынына немец фашистерни тилээниден бээр 65 чыл болганына уткуштур хоорай администрациясы Кызыл хоорайда чурттап олурар дайын хоочуннары-биле август 22-де Национал музейге ужуражыр. Дайын хоочуннарының саны чыл келген тудум эвээжеп олурар-даа болза, бо ужуражылгаже 15 дайынчылар чалатканын мэрияның парлалга албаны дамчыткан.

ШКОЛАЛАР ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНГА БЕЛЕН

Бо хүннерде республиканың школаларында септелге ажылдары адакталып, уруглары чырык, чылыг, үеге таарыштыр дериттинген класстар ма-нап турар.

Кызыл хоорай мэриязының өөредилге комитеди август 21-23 хүннеринде школаларга барып, оларның чаа өөредилге чылынга белеткелин хынап көөр.

ТЫВА. Өзүлдениң базымнары

ДЕЛГЕЛГЕ — СОЛУН, САДЫГЛААШКЫН — ОРУЛГАЛЫГ

Күрүңе байырлалы болур республика Хүнүңге тураскааткан хемчеглерниң аразына Кызылдың Тыва эки турачылар кудумчузунга көдээ ажыл-агый ярмарка-делгелгезин эрттиргени, ус-шеверлерниң хол-биле кылган чүлддерин болгаш республиканың школа назылыг уругларның немелде өөрөдиге черлериниң эртем-мергежилдерге, спортка чедишкенин баралаткан стендилери байырлалдың программасында кол черни ээлеп, садып алыкчыларның болгаш улус-чоннуң кичээнгеин база сонуггалын оттурган.

Ярмаркага аш-чем аймаа элбек болган.

Бо чылын республика Хүнүңге ярмарканың киржикчилериниң саны чүге эвээш болганын айтырып сонуггаарымга, көдээ ажыл-агыйларның делгелге-садыглаашкынының киржикчилери эвээш-даа болза, ярмарка шынарлыг эртип турарын ТР-ниң

Көдээ ажыл-агый болгаш аш-чем яамызының мал ажылының килдизиниң кол специализи Уран-оол Чамзырын меңээ чугаалааш: “Чоокта чаа Республиканың малчыннар Наадымы болуп эрткени-биле бо байырлалга көдээ ажыл-агыйлар Кызылче кээп, киржи

шыдавайн барган. Бээр кээп, улуг чарыгдалдар үндүрери шүүтүг болганы-биле оларның-биле чөп-шээрэжи, чүүлдүгүнмес арга-жок. Көдээ ишчилерниң бо үеде мал чемин, сизген кезип белеткээри кидин түлүк болгаш маңаа кээп шыдавайн барганы кол чылдагаан деп бодай-дыр мен” — деп, ол меңээ харыылады.

Бо чылын делгелгеге янзы-бүрү көдээ ажыл-агыйы ККБ-лер болгаш хууда сайгарлыкчылар боттарының бүдүргөн продукциязын делгээш, саткан. Чөөн-Хемчиктин, Өвүрүн, Улуг-Хемниң эът, хлеб комбинаттары боттарының бүдүрүп үндүргөн продукциязын хоорайның чурттакчыларына, ооң аалчыларына рыноктуң өртөктеринге деңнээрге, чик өртөккө саткан. Делгелгеге ыраккы Тожунуң барааннарын делгээш баартактарының чанынга келген улус хөйү-биле чыылган: чик өртөккө шортанны, кадыргыны болгаш оон-даа өске хем балыын садып алыкчылар доозазын үр-даа болбаанда, шуптузун садып алгаш бардылар. Маңаа демдеглер каарым болза, делгелгеге эртежик келген киржикчилер боттарының барааннарын эртежик-ле садып каапкаш, чоруп турдулар. Чижээ, дээрги Нанеташвилиниң бүдүргөн кол-басаларын, Тандының “Балгазын” ККБ-ниң чик өртөктүг инек ээдин, сүдүн, сметаназын, творогун садып алыкчылар үр-даа болбайн, садып алгаш барды. А Өвүрүн Чаа-Суур, Дус-Дагдан малчыннарының 2000-2500 рубль өртөккө садып турган семис хойлары база-ла үр болбадылар.

АЛДЫН ХОЛДУГ ШЕВЕРЛЕР

Ус-шеверлерниң хол-биле кылган ажылдарының делгелгези база бир кол черни ээлээн. Даараан тыва хеп, чинчилерден кылган херээжен кижилерниң каасталга херекселдери чоннуң сонуггалын оттурган.

Хоочун ус-шевер мастер Ханды Сайын-оолдун каасталгаларын чон сонуггап, садып ап тур.

БИСТИҢ УРУГЛАРЫВЫС — БИСТИҢ БАЙЛААВЫС!

Салчак Токаның тураскаалының мурнунга дыка хөй стендилер тургуза салып каан, ооң чанында ону номчаан, сонуггаан кижилер эвээш эвес болду. Ол стендилерниң ниити адын “Уруглар. Техника. Чогаадылга.” дээр-ле билдингир.

Мында уругларның болгаш аныяктарның олимпийжи курлавырлар школазының тергин болгаш төлөптүг өөреникчилериниң чурктарын аскалал каан, оларның спорттун кандыг хевиринге шылгараанының дугайында допчузу-биле тайылбырлап бижип каан. Тываысты келир үеде алдаржыда бээр уругларга идегеп артып каалыңар.

Национал школаны сайзырадыр институттун башкыларга чаа үндүргөн дидактиктиг арга-

дуржулгалар номнары, өөреникчилерге тыва дыл, төрзүн чугаа ном-дептери, хостуг үелеринде номчуур тыва номнарының хөйүн! “Ада-иелер ону сонуггап, хергелзэн номнарын садып ап, боттарының ажы-төлүнүң өөрөдигезинче болгаш кижизидилге айтырыгларынче кичээнгеини салып турары өөрүнчүг-дүр”-деп, ТР-ниң Өөрөдиге, эртем болгаш аныяктар политиказының яамының сайыды Петр Морозов мээң-биле өөрүшкүзүн үлөшти.

Бисер, чартык үнелиг даштардан, чех стеклардан кылган каасталгалары-биле мастер Елена Седип улусту сонуггадып кайгаткан. Ол боду Кызыл чурттуг, “Россияның регионнары” делгелгезиниң дипломантызы болгаш Бүгү-россия чергелиг делгелге төвүнүн (шаанда ону ВДНХ дээр турган) алдын медальдарының эдилекчизи кижиле болду. Чашкы үезинден тура, ол чинчи-шурулардан каасталгалар кылып чыганыг. Ооң чанында ырак эвесте улгады берген назылыг Ханды Байыровна Сайын-оол бодунуң кылган каасталгаларын делгеп, садып тур. Кызыл хоорайда 50 чыл чурттаан хоочун шак мындыг хевирлиг делгелге-садыглаашкынарга 21 чыл улай киржип келген. Ооң кылган чүүлдериң өртээ база чик, садып алыр дээн кижилер оларны “Мен садып алыын!” деп турдулар.

“Ниитилелдин көрүжүнде — салым-чаянныг уруглар”, республика чергелиг “Ус-шеверлер хоорайжыгажы”, “Саазындан бүткен октаргай” деп мөөрейлерниң эң солун болгаш чараш үелерин тырттырган чуруктарын делгээш стендилер көрүштүг чорду. База ол ышкаш “Шинчиле! Өөрөң! Чогаат! Кыл!”, “Чаш уруг чылындан өг-бүлө чылынче”, “Бодунуң мергежилмге ынак мен”, “Чедишкенинниң шыпшыктарынче” болгаш “Аныяктарның хостуг үези” дээн чижектиг болгаш оон-даа өске самбыра-стендилер сонуггаан кижилерге болгаш ылаңгыя ада-иелерге солун болгаш өөрөдиглиг болганын демдеглекседим.

Карим МОНГУШ.

Авторнуң тырттырган чуруктары.

ТЫВА УЛУСТУҢ САЛЫМ-ЧОЛУН ШЫН ШИИТПИРЛЭЭН

(Тончүзү. Эгези 1-ги арында).

зының чедимче чогу, тудуг индустриязының четпес ажылы улуг моондакты таварыштырып турар, оларны шиитпирлээр хемчеглери ап турар. Улуг хемчээлдиг инвестиция төлөвилелдерин боттандыраар ажыл эгелзэн, оларга демир-орукту тудары, республиканың үнелиг казымал байлактарын шингээди алыры, кадрлар белеткээрин экижидери хамааржыр. Ол ышкаш чоннуң сагыш-сеткилин, сүлдезин, хей-аадын көдүрери, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдери чугула болуп турар.

Тыва Арат Республика тургустунганындан бээр 87 чыл болган, бо үениң дургузунда республиканың экономиказы, социал адыры хөгжзэн, бо херекке күш-ажылдың хоочуннарының, хөй чылдарда республиканы удуртуп келген Григорий Чоодуевич Ширшиниң, Шериг-оол Дизижикивич Ооржактын кириген улуг үлүүн Шолбан Валерьевич чугаазына демдеглээш.

Байырлыг кезээге ТР-ниң Улуг Хуралының Төлээлекчилер палатазының Даргазы Хонук-оол Монгуш, республиканың Хоочуннар чөвүлелиниң даргазы Кара-оол Маспик-оол, ТР-ниң Херээженнер чөвүлелиниң даргазы Раиса Күжүгет, Каа-Хем кожун чыгыргазының даргазы Александр Шелехов байыр чедирип, чүве чугаалааннар.

Тыва Республикага хөй чылдарда ак сеткилдиг үре-түнелдиг

ажылдааш, ооң социал экономиказын хөгжүдеринге улуг үлүүн кириген күрүнениң көскү ажылдакчылары Григорий Чоодуевич Ширшинге, Шериг-оол Дизижикивич Ооржакка, республика прокуратуразының хоочуну Петр Максимович Судеркинге, ТР-ниң алдарлыг тудугжузу Иван Александрович Остапекке, Республика Ордениннин Чазак Даргазы Шолбан Кара-оол байырлыг байдалга тыыскаан.

Республиканың дээди шаңналын алганнар Григорий Ширшин, Шериг-оол Ооржак ТР-ниң Чазанга, ооң Даргазы Шолбан Кара-оолга өөрүп четтиргениниң чылыг сөстөрүн чугаалааш, республиканың Чазаның ажыл-чорудулгазын деткип турарын айыткаш, ооң Тываның экономиказын дүрген хөгжүдөр, чурттакчы чоннуң амыдыралын экижидер дээш салган сорулгаларын күүседиринче республиканың бүгү деннелдин эрге-чагырга органнарының, бүгү ажыл-ишчилериниң, кижиле бүрүзүнүң күжүн мөөңнээри амгы үеде кол айтырыг деп санаан, бүгү талазы-биле деткимчени көргүзерин чугаалааннар.

Байырлыг кезээниң киржикчилери Тываның уран чүүл мастерлериниң концертин көргөн. Концерт доозулган соонда концерттин болгаш байырлыг кезээниң киржикчилери шуптузу Россия Федерациязының ыдык ырын ырлаан.

Таан-оол ХЕРТЕК.

Чооду Май-оолдун тырттырган чуруктары.

АРАТ ШӨЛҮНГЕ БАЙЫРЛАЛ

Республика Хүнүңге байырлалында Арат шөлүңге хөй чон чыылган. Ленинниң тураскаалының чанында улуг сценадан эртенги шакта-ла ыры-хөгжүм диңмиттели берген болгаш найысылал Кызыл байырлал шинчи кирген.

Кызыл хоорайның культура комитетиниң организаастааны байырлал концертин Арат шөлүң долу кылдыр чыылган чон сонуггап көргөн. Концерт эгелээр мурнунда хоорайның аңгы-аңгы коллективтериниң мурнакчыларын, мергежилериниң тергиннерин, күш-ажылдың хоочуннарын, чогаадыкчы эвилелдериниң кижигүннерин, Маадыр иелерин байыр чедирген соонда, сцена баарында хүндүлүг олуттарже оларны чалаан. ТР-ниң Чазаның, Улуг Хуралдың, Кызыл хоорай мэриязының төлээлериниң байыр чедиришкениниң соонда, Тываның болгаш Россия Федерациязының гимнери чаңылган.

Кызыл хоорайның культура комитетиниң «Үннер» ансамбли «Адым», «Тывада байырлал», «Тооруктуг долгай Тандым» деп ырларны ниити ыры-биле бадырарга, чараш-ла-дыр. Культураның хоочуннары Зоя Солун-оол, Татьяна Соржу олар бо ансамблдин өөзүн тургузуп турар болду.

Хоочуннар-биле чергелештир

ТӨӨГҮВҮС-ТҮР

ТР-ниң Национал музейинге август 14-те 2 шакта республика Хүнүңге тураскааткан «Тываның күрүңе символдары төөгү болгаш ажыг че» деп делгелгени ажиткан. Аңаа Тыва Арат Республика чезиниң туктары, сүлдө демдээ болгаш өске-даа солун экспонаттары делгээш.

Оларның аразында 1921—1926 чылдар үезиниң ТАР тугу улуг сонуггалды болдурган. Ол тукту Кызыл чоогунда куйдан тыпкан болуп турар. Оон аңгыда делгелгедө хөй черни ТАР үезиниң парлагазы ээлзэн.

Чыылганнарда ТР-ниң культура болгаш информация политиказының сайыдының оралакчызы, национал музейиниң директорунуң хүлээлгезин күүседип турар В.С. Чигжит, Тываның күрүңе уни-

верситетиниң ректорунуң хүлээлгезин күүседип турар В.И. Прохоренко, музейиниң эртем чөвүлелиниң кежигүнү, доцент С.Ч. Сат болгаш «Чаңгыс демниг Россия» политиктиг партияның база «Аныяк гвардия» хөй-ниити организациязының төлээлери сөс ап чүве чугаалаан. Тыва төөгүзүнүн солун арыннарын көргүзүп турар бо делгелге ам-даа хөйүнүң сонуггалын болдураары чугаажок.

Светлана БАЛЧЫР.

АНЫЯК МӨГЕЛЕР ШЫЛГАРААН

● Тыва улустун төлөпиг салгалы өзүп олурарын бадыткааннар ●

Тыва Арат Республиканың тургустунганындан бээр 87 чылынга – республика Хүнүнде тураскааткан тыва хүреш маргылдаазы «Хүреш» стадионунга август 18-да болуп эрткен.

Тыва улустун салым-чолунга улуг эргилдени болдурган болушкунну төөгүп, аныяк салгалга чугаалап берип, алдаржыдып турар көргүзүп баштай болган. Сураглыг «Саян» ансамблинин артистери шөлге үнүп келгеш, тыва кижиниң хостуг эрге-шөлээзин, өөрүшкүлүг, омак амыдыралын илереткен йөрээл танц-самны хөй чыылган чонга бараалгаткан. Оон соонда ТАР-ның, ТАРН-ның 1921 чылдан 1944 чылга чедир намның, күрүнениң ыдыктары болуп турган алды тугун, Тыва Республиканың амгы тугун туткан каас-коя тыва национал хептерлиг эрлер стадионга көстүп келген. Тук бүрүзүңгө тайылбырны бергени солун болган. Туктарны стадион ортузунда тускай белеткээн черлерге байырлыг езулал, хүндүткел-биле азып каан. Тыва Республиканың Улустун артисти Станислав Ириль «Тываларның хостуг үнү» деп ырыны бедик көдүрлүшкүннүгү күүсеткен...

Маргылдааның киржикчилери 128 мөге чыскаалыпкан. ТР-ниң Чазааның Даргазы Шолбан Кара-оолга парадтың командылаакчызы маргылдаа эгелээринге беленин рапорттаан. Шолбан Валерьевич мөгелерге болгаш көрүкчүлөргө, аалчыларга байырлал-биле байырны чедиргеш, тыва улустун төөгүдөн бээр эң-не нептеренгей спорту тыва хүреш сөөлгү чылдарда сайзыраанын демдеглээш, маргылдааның киржикчилеринге спортчу чедииншиктерини күзээш.

Республиканың Наадым байырлалдарының 17 дакпыр чемпиону Тываның Чаан мөгези Аяс Монгушка Тыва Республиканың «Күчтен мөгези» деп хүндүлүг атты тыпсыр дугайында Чарлыкка ат салганын чыылганнарга ол дыңнаткан.

Маргылдааның тугун көдүрер эргени республиканың «Арзылаң» мөгелери Андрей Хертекке, Куулар Чимитке, Алексей Хомушкуга берген.

Маргылдаа эгелээн. Бо хүреште республиканың эң шилиндек мөгелери киржип турар, оларның аразында ат-сураглыг «Арзылаң», «Начын» аттыг, маргылдааларга чаңгыс удаа эвес шаңналдыг черлерни ап келген хоочун-даа, аныяк-даа мөгелер барын, Моолдун Убса-Нур аймаандан 5 мөге киржип турарын тайылбырлакчы чугаалааш, спортчу сегиржип алыышкын солун болурун дыңнаткан. Шынап-ла, ындыг болган. Баштайгы салыглардан эгелээш, аныяк мөгелер дүрген, чараш хүрежип, янзы-бүрү аваангыр аргаларны ажыглап тургаш, боттарының онагларын октап ап тургулаан. Оларның аразындан Тываның эң аныяк «Начын» мөгези аттың эдилекчизи ТКУ-нун студентизи Начын Монгуш, оон чаңгыс өөредилге черинде кады өөренип турар эки Амир Ховалыг, Аңгыр Куулар (Өвүр кожуун), Айдаш Чигжит (Эрзин), Артас Ооржак (Сүт-Хөл) онзаланып, көрүкчүлөрниң кичээнгейин хаара

Солагай таладан үжүрлөшкөн мөге А.Ховалыг, шүңгелген мөге А.Куулар, үшкү-дөрткү черни ээлээн Н.Монгуш.

туда берген.

Үшкү салыг соонда сес мөге Андрей Хертек, Артас Ооржак (Сүт-Хөл), Аңгыр Куулар (Өвүр), Айдаш Чигжит (Эрзин), Начын Монгуш, Амир Ховалыг (Кызыл хоорай), Батарь Батсуур, Даваа-Самбуу (Моол, Убса-Нур аймак) арткан. Дөрткү салыгда «Арзылаң» мөге Андрей Хертек Убса-Нур аймааның «Чаан» мөгези Батарь Батсуурга таваржы

берген. Ийи шыырак мөге элээн үр хүрешкен, моол аныяк мөге артык күштүг, аргаларны эки билир болгаш онаан октап алган. Көрүкчүлөрниң чамдыызы: «Моол мөге шүглүрү ол-дур, ам шыырак тыва мөге артпаан» деп чугаа-соот үндүрүп келген, өске көрүкчүлөр: «Кончуг шыырак аныяк мөгелер арткан, ону чайлыг октаар» деп, дүвүрээ кижиликтериниң хөңнүн чазап олурганнар. Амир Ховалыг

моол мөге Даваа-Самбууну, Начын Монгуш Артас Ооржакты, Аңгыр Куулар Айдаш Чигжитти тус-тузунда октаан.

Ам шилиндек дөрт мөге арткан. Бешки салыгда Аңгыр Куулар биле Батарь Батсуур таварышкан. Кайызы-даа кончуг аныяк эрлер ачыр-дачыр тутчуп, көрүштүг хүрешкеннер. Карак чивеш аразында Аңгыр моол мөгени катаяк каккаш, бичии-даа чай алындырбайн, черге барып дүжүргөн. Ындыг турбуже, «Чаан» мөге «Мен октаан мен» деп маргылдаа үндүргөн. Ону тодарадыры-биле судья коллегиязы бо ийи мөгениң хүрежин тырттырып турган операторнун видеода тырттырган кадрларын кичээнгейлиг сайгарып көргөш, Аңгыр Куулар онаан октаан деп түннелди үндүргөн. Амир Ховалыг Начын Монгушту октап алган.

Күштүглериниң күштүү ийи аныяк мөге Аңгыр Куулар биле Амир Ховалыг арткан, олар кончуг дүрген чараш хүрешкеннер. Өвүрнүң төлээзи, Солчур чурттуг, Екатеринбургта өөренип турар студент, юрист эртемниг болур Аңгыр Куулар шыырак онаан октааш, шүүлген, Амир Ховалыг үжүрлөшкөн. Бо хүреш маргылдаазында республиканың аныяк мөгелери шылгараан, олар күш-дамыр талазы-биле шыыраан, хүрештин алды аргазын, беш мөгезин кончуг эки билирин, аваангырын, эрестиин көргүскеш, тыва улустун төлөптиг салгалы өзүп оларын бадыткаан.

Шүүлген мөге Аңгыр Кууларга республика чемпионунун кожаазын тывыскаш, ВАЗ-2107 чийик автомашина-биле шаңнаан. Шаңналдыг черлерни алган мөгелерге өртектиг белектерни тывыскаш.

Таан-оол ХЕРТЕК.

Май-оол Чоодунун тырттырган чуруу.

Сонам СОЯН МӨГЕ АДЫН БАДЫТКААН

● Республика Хүнүнде 18 хар чедир назылыг аныяк мөгелер хүрежинден репортаж ●

Республика Хүнүнде 18 хар чедир назылыг аныяктар аразында чаңчылаачан хүреш маргылдаазы база болуп эрткен. Аңаа бо чылын 256 мөге киришкен. Оларның аразында республикада ады шору билдингир апарган оолдар безин бар.

Хүреш көөрүңгө август 15-тин хүнү дыка-ла таарымчалыг болган. Бүргег-даа болза, чогум чылыг. Дээр кезек-кезек болгаш, дымырадып каап турган. Бо чылын «Хүреш» стадионунга эрткен хүрешти көөр сорулгалыг келген аарыкчылар стадионну чоорту долдур олурупкан.

Маргылдааның тайылбырлакчылары Конгар-оол Ондар биле Семен Монгуш аныяктар хүрежинде Моолдун Улангомдан ийи оол: Даваа-Самбуу Энхбаяр биле Хүрелбаатор Оргилболд киржип турарын хөйге катап-катап чарладылар. Бо аныяк мөгелерниң баштайгызы Шагаа байырлалында бүгү Моолдун аныяктар аразында хүрежиниң тиилекчизи, өзүп оорашыырак мөге чүве-дир.

Хүреш маргылдаазы эгелээн. Аныяк мөгелер девээн соонда, салыглар эгелээн. Москвадан келген мөге Айдыс Бумбабай көрүкчүлөр ол дээш аарып турда-ла, баштайгы салыгда Радомир Кууларга октадып алды. Аңаа бо-даарга, мөге моол оолдар баштайгы салыгларын чийик-адак октап чоруп орлар.

Аныяк мөгелерниң саны эвээжээн тутум, хүреш улам чидигленип эгелээн. 32 мөге арткан турда республикада ады-сураа билдингир апарган Андрей

«Наадым-08» хүрежинге үжүүр былаашканын утпаалы.

Салыглар эрткен тутум, хүрештин солуну, көрүштүү кедереп

Самбуу Энхбаярга таваржы берген. Кайызы-даа шыырак мөгелер. Аарыкчылар Сонам Соян дээш аарып турганы чугаажок, ол удурланыкчызындан дезип аткаарлаарга, көрүкчүлөр улам шимээрпеп, дүвүрөп турган. Оолдар элээн үе иштинде октажып чадажы бээр, судьялар дөрт хончулаштырыптарга, Сонам Соян Даваа-Самбуу Энхбаярны көдүрүп чоруй, ону аткаар итпишаан, кырынга дүштү. Шак ынчалдыр ийи дугаар шыырак моол аныяк мөге октаткан. Көрүкчүлөр-даа, мөге-даа улуг тынган. Оон ыңай хүрежири Сонамга черле шору чийик болур кылдыр сагындырган.

Дараазында сес мөге арткан. Оларның дөгережи шаңналдыг черлерге кирген деп болур. Ынчан Сонам Соян Улуг-Хемниң мөгези Айдың Серинни, Андрей Монгуш Чөөн-Хемчиктин мөгези Түмен Монгушту, Эрзинниң төлээзи Саян Лойгу Өвүрден Ай-Чүрек Дүвендейни октаан. Дөрткү эжеш мөгелер: Чөөн-Хемчиктин төлээзи Сайгал Куулар биле Өвүрнүң база бир аныяк мөгези Ай-Херел Монгуштуң хүрежи маргыштыг болган. Оолдар хүрешкеш, черге деңге дүжүп, хайым болурга, судьялар тиилелгени Чөөн-Хемчик кожууннун мөгезинге тывыскаш. Көрүкчүлөр ол шиитпирге чөпшээрешпейн турарын шыңгыызы-биле илередип, стадион долу ыткыр шимээрпеп, харын-даа ындамында сыгырып эгелээн. Хүреш түр соксай берген. Судьялар

ынчан кара чаңгыс чөптүг шиитпир – хайым дүшкен оолдарны катап салыр деп шиитпирни хүлээп алган. Ынчан Сайгал Куулар удурланыкчызын октааш, дөрт шыырак аныяк мөгениң санынче кирген.

Ынчан Сайгал Куулар Саян Лойгуну, а Сонам Соян эжи Андрей Монгушту октап алды. Өвүрнүң төлээзи А. Монгуш хүреш үезинде барып ушкаш, будунга кемдээшкен алган. Эмчилер аңаа баштайгы дүрген дузаны шөлгө-лө көргүзүп, будун шарып берген.

Аныяктар аразында бо хүрешке 2008 чылдың тулган чемпиону ат дээш Сонам Соян биле Сайгал Куулар хүрешкен. Бо удаа Тес-Хемниң төлээзи Сонам Соян удурланыкчызындан күштүүн көргүзүп, ону октааш, маргылдааның кол шаңналы – «Жигули» автомашинаны ТР-ниң Чазааның Даргазы Шолбан Кара-оолдун холундан алган.

Шаңналдыг черлерге кирген сес мөге оларның ээлээн черлериниң аайы-биле тус-тузунда ноутбукту, соодукчуларны, газ-биле ажылдаар плитаны, нарын чалгылыг электрилиг суугуларны дээш, өске-даа чүүлдерни тывыскаш.

Маргылдааның эң биче назылыг киржикчизи, Бажың-Алаак сумунун 13 харлыг мөгези Орлан Ондар тускай шаңналга төлөптиг болган, а Өвүрнүң Торгалыгдан Айдың Монгуш эң чараш содакшудак дээш шаңнаткан.

Юрий КӨК-ООЛ.

Маргылдааның тулган чемпиону Сонам Соян тренери Айдаш Самдан-биле шаңнал автомашинаның чанында.

Монгуш (Өвүр кожуун) моол эжи Хүрелбаатор Оргилболдуну октап кагды. Андрей Монгуштуң акызы, аныяк-шыырак мөге Алексей Монгуш Хандагайтыга эрткен

барган. 16 мөге арткан турда, республикада билдингир апарган өзүп оорашыырак мөге Сонам Соян (Тес-Хем кожуунну төлээп хүрешкен) Моолдан келген Даваа-

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

«ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарканы болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени Кызыл хоорайга эрттирериниң дугайында
2008 чылдың июль 1 №416 Кызыл хоорай

2004-2008 чылдарда Тыва Республиканың Чазаа биле Новосибирск областың административиязының аразында садыг-экономиктиг, эртем-техниктиг болгаш культурлуг кады ажилдажылганың дугайында Дугуржулганы боттандыраар сорулга-биле болгаш Сибирь федералдыг округтуң садыг фирмаларының, бүдүрүкчү бүдүрүлгелериниң идепкейин деткиир сорулга-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. 2008 чылдың август 22-ден 24-ке чедир Кызыл хоорайга «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени эрттирер.

2. Коштунган капсырылгаларны бадылаар;

- «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле организастыг комитеттин составын;

- «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле хемчеглериниң планын;

- «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени эрттирериниң программазын;

- «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш

чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени эрттиреринге смета чарыгдалын.

3. Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени эрттиреринге, Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилелге 70 муң рубльди «2008-2010 чылдарда биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту, туризмни күрүнөдөн деткиир» республиканың тускай сорулгалыг программазының акша-хөрөңгизинден 70 муң рубльди үндүрүп бээр.

4. «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени эрттирерин массалыг информация чепсектеринге чырыдарын Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел организастаар.

5. «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгениң ажилына республиканың бараан бүдүрүкчүлериниң киржилгезин хандыраарын Тыва Республиканың яамыларына, ведомстволарына болгаш организацияларына сүмелээр.

6. Бо доктаалдың күүселдези дээш контролду Тыва Республиканың Экономика яамызына дагыр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы Ш.ИРГИТ.

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың июль 1-де №416 доктаалы-биле бадылаан

«ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле организастыг комитеттин СОСТАВЫ

С.И.Тен — Чазак Даргазының бирги оралакчызы — Тыва Республиканың экономика сайыды, даргазы;

А.М.Юй — Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилелдин директору, даргазының оралакчызы;

В.Э.Байкара — сайыттын оралакчызы-Тыва Республика талазы-биле Иштики херектер яамызының хөй-ниитиниң айыыл чок чоруунуң милициязының начальниги (чөпшээрешкени-биле);

А.В.Брокерт — «Енисейнин үлетпүр компаниязы» хаагыг акционер нитилелдин директору (чөпшээрешкени-биле);

С.И.Власенко — «Сибэкспосервис-Н» кызыгаарлаттыг харысалгалыг нитилелдин чингине директору (чөпшээрешкени-биле);

Н.П.Герман — Тыва Республиканың Культура болгаш информация политиказының сайыдының бирги оралакчызы;

А.Г.Гришелеков — Тыва Республиканың тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый сайыды;

В.В.Кажин-оол — Тыва Республиканың үлетпүр болгаш энергетика сайыдының оралакчызы;

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың июль 1-де №416 доктаалы-биле бадылаан

«ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени эрттирериниң программазы

Эрттирер чери: Кызыл хоорай, «Универсалдыг спорт комплекзи «Сүбедей» күрүне албан чери.

2008 чылдың август 20-21 (среда-четверг)

Россия Федерациязының субъектилеринден, Тыва Республиканың кожууннарындан киржикчилериниң келири, оларны Кызыл хоорайның аалчылар бажыңнарына чыттыраары, делгелгениң стендилериниң монтажы болгаш дерип тургузары.

Харысалгалыг: ТР-ниң Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел, ТР-ниң Үлетпүр болгаш энергетика яамызы, ТР-ниң Көдээ ажил-агый болгаш аш-чем яамызы, ТР-ниң Тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый яамызы, ТР-ниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле агентилел, ТР-ниң Күш-культура болгаш спорт талазы-биле агентилел, «Сибэкспосервис-Н» КХН (чөпшээрешкени-биле)

М.Х.Кара-оол — Тыва Республиканың экономика сайыдының оралакчызы;

А.С.Куулар — Тыва Республиканың көдээ ажил-агый болгаш аш-чем сайыдының оралакчызы;

А.А.Ли — Тыва Республиканың Экономика яамызының инвестиция болгаш инновация төлөвилелдерин боттандыраар килдизиниң начальниги;

Е.В.Локоткова — Тыва Республиканың Чазааның Даргазының парлалга-секретары;

Т.Д.Моломдай — Тыва Республиканың Чазааның Аппарадының комплекстиг социал-экономиктиг хөгжүлдэ эргелелиниң килдиз начальниги;

С.С.Монгуш — «Универсалдыг спорт комплекзи «Сүбедей» күрүне албан чериниң директору;

М.Ч.Ооржак — Тыва Республиканың Күш-культура болгаш спорт талазы-биле агентилелдин директору;

О.С.Саая — Тыва Республиканың орук-транспорт комплекзи болгаш харылзаа сайыды;

Н.Ч.Тарыма — Тыва Республиканың Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле агентилелдин директорунуң оралакчызы.

2008 чылдың август 22 (пятница)

9.00-11.00 шак. «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгениң киржикчилериниң бүрүткели.

Харысалгалыг: ТР-ниң Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел, ТР-ниң Үлетпүр болгаш энергетика яамызы, ТР-ниң Көдээ ажил-агый болгаш аш-чем яамызы, ТР-ниң Тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый яамызы, ТР-ниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле агентилел, «Сибэкспосервис-Н» КХН (чөпшээрешкени-биле).

11.00-11.40 шак. «ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгениң

тускай угланышкынның 2-ги делгелгениң албан езузу-биле ажыдышкыны (тускай план-биле).

Харысалгалыг: ТР-ниң Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел, ТР-ниң Культура болгаш информация политиказының яамызы, ТР-ниң Көдээ ажил-агый болгаш аш-чем яамызы, ТР-ниң Тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый яамызы, «Сибэкспосервис-Н» (чөпшээрешкени-биле).

11.40-12.10 шак. «Тыва Республиканың бизнес-инкубатор» күрүне албан чериниң болгаш республиканың бүдүрүлгелериниң удуртукчуларының («Енисейнин үлетпүр компаниязы» ХАН-ның, «Урянхай» АҮК КХН-ниң, «Тывамолоко» ККБ-ниң) удуртукчуларының чугаазы.

Харысалгалыг: «Тыва Республиканың бизнес-инкубатор» күрүне албан чери, «Енисейнин үлетпүр компаниязы» ХАН (чөпшээрешкени-биле, «Урянхай» АҮК КХН (чөпшээрешкени-биле), «Тыва молоко» ККБ.

10.00-17.00 — Делгелгениң ажилын хандыраары болгаш дежурныйлаашкын.

Харысалгалыг: ТР-ниң Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел, ТР-ниң Культура болгаш информация политиказының яамызы, ТР-ниң Көдээ ажил-агый болгаш аш-чем яамызы, ТР-ниң Тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый яамызы, «Сибэкспосервис» КХН (чөпшээрешкени-биле).

15.00-16.00 шак. Тыва национал хептерниң моделин көргүзери.

Харысалгалыг: ТР-ниң Культура болгаш информация политиказының яамызы.

2008 чылдың август 23 (суббота)

10.00-17.00 шак. Делгелгениң ажилын хандыраары болгаш дежурныйлаашкын.

Харысалгалыг: ТР-ниң Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел, ТР-ниң Үлетпүр болгаш энергетика яамызы, ТР-ниң Көдээ ажил-агый болгаш

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың июль 1-де №416 доктаалы-биле бадылаан

«ТываЭкспо-2008» регионнар аразының юбилейлиг 5-ки делгелге-ярмарказын болгаш «Тыва: тудуг, энергетика болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый» тускай угланышкынның 2-ги делгелгени эрттирериниң чарыгдал сметазы

Реклама продукциязын кылыры, массалыг информация чепсектеринге чарлаары 20000 рубль

Тиилекчилерни шаңнаарының чарыгдалы 50000 рубль

Нити түнү 70000 рубль.

Тыва Республиканың 2008 чылда мурнады хөгжүдөр «Кадыкшыл» национал төлөвилелди амыдыралга боттандыраарының хемчеглериниң дугайында
2008 чылдың февраль 7 №57 Кызыл хоорай

2007 чылда мурнады хөгжүдөр «Кадыкшыл» национал төлөвилелдин чурттагыч чонга эмчи дузазының шынарын бедидери болгаш чедингир болурун, эмчи болгаш профилактика черлериниң материал-техниктиг баазаны оон-даа улай экижидери-биле хемчеглерин күүседирин уламчылаан, кадык камгалал черлериниң баштайгы чаданың эмчи ажилдакчылары акша-биле материалдыг деткимчени алган. Республиканың кадык камгалалы немелде 240 миллион ажыг рубльди федералдыг болгаш республиканың бюджетинден алган.

Тыва Республикада баштайгы чаада турар эмчилериниң материал-техниктиг баазаны экижикени-биле республиканың чурттагыч чонунга чедирип турар эмчи дузазының шынары база чедингир болганы мурнады хөгжүдөр «Кадыкшыл» национал төлөвилелди амыдыралга боттандыраары-биле чедип алдырган. Участок сестраларына, эмчилерге, фельдшер-акушер пунктуларның болгаш дүрген эмчи дузазын чедирер станцияларының эмчи ажилдакчыларына берген немелде деткимче акшалар-биле кадык камгалал черлериниң хөй кезиниң кадрларның составын быжыглаан, поликлиникаларда эмчи кадрларның коэффицентизи 1,8-тен 1,2-ге чедир мергежилдер дакпырлаштыраары кызырылган, диагностика шинчилелдериниң манаарының хуусаалары 5 хүнден 3 хүнге чедир кызырылган. «Божудулга сертификаттарын» ажыгдалче киригени иштиг-сааттыг херэзжен чонну шинчилээринге, аарыг ие кижилерни эге чаада аарыын тып илередиринге болгаш ону эмнээринге, херээжен кижилерниң иштиг-сааттыг турда аарыг аарыгларын эге үелерде тодарадып, ону эмнээринге дузалыг.

2008 чылда кадыкшылганың чурттагыч чоннуң хөй кезинге чедирген эмчи дузазының шынарының болгаш чедингир болурун чарытталга ажылы уламчылаар.

Россия Федерациязының Президентизи В.В.Путинниң Федералдыг Хуралга 2006 чылдың май 10-да чоруткан Айыткалынга дүүштүр эмчи кадрларын белеткээрин болгаш чаа мергежил бээрин, бюджет ажилдакчыларының немелде диспансеризациязын болгаш кадыкшылга хоралыг болгаш айыылдыг бүдүрүлгенин байдалында ажилдап турар хамаатыларга оон-даа ханы эмчи

аш-чем яамызы, ТР-ниң Тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый яамызы, ТР-ниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле агентилел, «Сибэкспосервис-Н» КХН (чөпшээрешкени-биле)

10.00-12.00 — Конкурс «Тыва Республиканың эң эки бараан бүдүрүкчүзү-2008»

Харысалгалыг: ТР-ниң Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел, ТР-ниң Үлетпүр болгаш энергетика яамызы, ТР-ниң Көдээ ажил-агый болгаш аш-чем яамызы, ТР-ниң Тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый яамызы, ТР-ниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле агентилел, «Сибэкспосервис-Н» КХН (чөпшээрешкени-биле).

13.00-15.00 шак. Делгелгениң киржикчилериниң салган продукциязынга конкурс комиссиязының үнелели.

Харысалгалыг: организастыг комитет

16.00-18.00 Кызыл хоорайның талазы-биле экскурсия. ТР-ниң Национал музейинге, «Цеченлиг» хүрээзинге, «Азия төвүнүн» тураскаалына, Будда чадазынга баары, «Кундустуг», «Тос-Булак» аржааннарынче үнүүшкүн, Хадың, Дус-Хөл хөлдерге үнүүшкүн (киржикчилерниң күзели-биле).

2008 чылдың август 24 (воскресенье)

10.00-14.00 шак. Делгелгениң ажилын хандыраары болгаш дежурныйлаашкын.

Харысалгалыг: ТР-ниң Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилел, ТР-ниң Үлетпүр болгаш энергетика яамызы, ТР-ниң Көдээ ажил-агый болгаш аш-чем яамызы, ТР-ниң Тудуг, чуртталга болгаш коммунал ажил-агый яамызы, ТР-ниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле агентилел, «Сибэкспосервис-Н» КХН (чөпшээрешкени-биле).

13.00-14.00 Номинациялар талазы-биле тиилекчилерни шаңнаары, дипломнары тыпсыры болгаш делгелгени албан езузу-биле хаары.

Харысалгалыг: организастыг комитет.

шинчилелдерин кылырын ам-даа уламчылаары, эмчи дузазының бедик технология хевирлерин чурттагыч чонга чедирери — Тыва Республиканың кадыкшыл талазы-биле мурнады хөгжүдөр национал төлөвилелдин 2008 чылда кол сорулгалары болур. Ол ышкаш иштиг-сааттыг херээжен чонга херээженнер консультацияларына болгаш божудулга бажыңнарына, божудулга дузалаар черлерин диагностика кылыр дериг-херекселдер-биле хандыраары, угун дөззэн аарыглардан аараан-аарываанын хынаары-биле төрүттүг уругларны шинчилер эмчи дузазын экижидип, чаартыры, уруглар поликлиникаларына «божудулга сертификаттарының» хүрээленинде турар 1 хар четпээн уругларны база ол ышкаш кадыкшылга болгаш өөредилге системаларында турар уруглар бажыңнарында, школа-интернаттарга уругларның диспансеризациязын эрттирер.

Мурнады хөгжүдөр «Кадыкшыл» национал төлөвилелдин кызыгаарында демографтыг байдалды экижидер талазы-биле, чурттагыч чонга эмчи дузазының шынарын болгаш кижилерниң чедингир болурун оон-даа улай уламчылаары-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. Мурнады хөгжүдөр «Кадыкшылга» национал төлөвилелди Тыва Республиканың девискээринге боттандыраарының сорулгаларын болгаш хемчеглерин дугайында Кадык камгалал яамызының сайыды А.Д.Ооржактың медээзин кичээнгейге алыр.

2. Капсырлаан чүүлдерни бадылаар:

2008 чылда Тыва Республикага мурнады хөгжүдөр «Кадыкшылга» национал төлөвилелди боттандыраарының хемчеглериниң планын;

2008 чылда мурнады хөгжүдөр «Кадыкшылга» национал төлөвилелдин боттандыраарының хуваалда графигин;

3. Республиканың муниципалдыг черлериниң удуртукчуларына 2008 чылда мурнады хөгжүдөр «Кадыкшылга» национал төлөвилелди боттандыраарының хемчеглерин алырын сүмелээр.

4. Тыва Республиканың Чазак Аппарадының мурнады хөгжүдөр национал төлөвилелдерни амыдыралга боттандыраарын хайгаараар эргелелге бо доктаалды күүседирин дагызын.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

СУББОТА,
август 23

1 КАНАЛ

05.20 «Театр «Чехонте ТВ», Старые знакомые», комедия (Россия, 1996).
06.00 Новости.
06.10 «Театр Чехонте ТВ. Старые знакомые».
06.20 «Б.О.Г. и Божена».
07.20 На XXIX летних Олимпийских играх в Китае.
08.20 Играй, гармонь любимая!
09.00 Слово пастыря.
09.10 Здоровье.
10.00 Новости.
10.10 «Смак».
10.50 «Крутой маршрут Василия Аксенова».
12.00 Новости.
12.10 «Мутанты среди нас».
13.10 «Сыщики», детектив.
15.00 «Предсказатели».
16.00 «Люсьена Овчинникова. Жизнь в ожидании любви».
17.00 «Можешь? Спой!».
17.50 Вечерние новости (с субтитрами).
18.00 На XXIX летних Олимпийских играх в Китае.
21.00 Время.
21.20 На XXIX летних Олимпийских играх в Китае.
22.20 «Отчим», мелодрама.
00.20 «Очень страшное кино 4».

комедия. (США, 2006).
01.50 «Грабёж», триллер.
03.50 «Дефективный детектив», т/с.

РОССИЯ

06.00 «Доброе утро, Россия»!
07.30 «Студия Здоровье».
08.00 Вести

«ТЫВА»

08.10 Вести-Тыва.

РОССИЯ

08.20 Мультфильм.
08.45 «Утренняя почта».
09.20 «У матросов нет вопросов!».
музыкальная комедия.
11.00 Вести

«ТЫВА»

11.10 ВЕСТИ-ТЫВА.

РОССИЯ

11.20 «Как Сталин снимал кино».
12.20 Нина Русланова и Станислав Любшин в фильме «Встреча».
13.00 XXIX летние олимпийские игры в Пекине.
15.00 Вести.

«ТЫВА»

15.20 ВЕСТИ-ТЫВА.

РОССИЯ

15.30 «Мама», фильм Никиты Михалкова.
16.35 «Три полуграции», телефильм.
20.00 Вести.
20.20 «Невеста на заказ».
22.20 XXIX летние олимпийские игры в Пекине.
00.25 «Агент 007. Умри, но не сейчас», т/с.
03.00 «Посланники», триллер.

НТВ

05.05 «Решение о ликвидации», боевик.
07.30 «Сказки Баженова».
08.00 «Сегодня».
08.15 «Золотой ключ».
08.45 «Окопная жизнь».
09.25 «Смотр».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Главная дорога».
10.55 «Кулинарный поединок».
12.00 «Квартирный вопрос».
13.00 «Сегодня».
13.25 «Особо опасен!».
14.05 «Кремлевские дети».
15.05 «Своя игра».
16.00 «Сегодня».
16.20 «Женский взгляд», Лев Новиков.
17.00 «Криминальное видео», д/с.
19.00 «Сегодня».
19.40 Профессия - репортер.
20.05 «Программа максимум».
21.05 «Русские сенсации».
21.55 «Ты не поверишь!».
22.45 «Конец света», остросюжетный фильм. (США, 1999)
01.05 «Рим-2», т/с. (США).
03.05 «Постель из роз» (США, 1996).
04.50 «Шоу Флинстоунов», м/с. (США).

ДОМАШНИЙ

06.30 Арифметика-малышка.
07.00 Домашние сказки.
07.30 Мультфильм.
07.45 «Шарф любимой», приключенческий фильм.

09.30 «В мире животных» с Николаем Дроздовым.
10.30 Декоративные страсти.
11.00 Друзья моего хозяина.
11.30 «Стена», боевик.
14.55 Заграничные шутки.
15.00 Спросите повара.
16.30 Мать и дочь.
16.30 «Лаки», мелодрама. Часть 2-я. (США, 1990).
18.30 «Два лица страсти», т/с.
19.30 «Пуаро Агаты Кристи», т/с.
20.30 Домашние сказки.
21.00 «Она написала убийство», детектив.
23.00 «Моя жена меня приворожила», телесериал.
23.30 «Зимний вечер в Гаграх», музыкальная лирическая комедия.
01.15 «Два лица страсти».
02.10 «Лаки», мелодрама.
03.50 «Пуаро Агаты Кристи», т/с.
04.40 - 05.55 Музыка на «Домашнем».

СТС

06.00 «Клыки, шипы и жала».
08.00 «Трое из Простоквашино», м/ф.
08.20 «Смешарики», м/с.
08.30 «Маленькие Эйнштейны», м/с.
09.00 «Детские шалости».
11.00 «Остановившие время», фантастический фильм.
12.45 «Том и Джерри», м/с.
13.00 «Утиные истории», м/с.
14.00 «Чародейки», м/с.
15.00 «Аладдин», м/с.
16.00 «6 кадров».

16.30 «Самый умный», Гурман.
18.35 «6 кадров».
18.55 «Несокрушимый Говард», фантастическая комедия.
20.58 Скажи!
21.00 «В ожидании чуда», романтическая комедия.
22.50 «Сука-любовь», драма.
02.05 «Напарник», драма.
04.00 - 05.30 «Любовь и долг», боевик.

5 КАНАЛ

07.00 «Киномания», д/с.
07.35 «Абсолютно дикие», д/с.
08.05 «Полай - моряк», м/с.
08.30 «Рассказы из детства», м/с.
09.00 Мультфильм.
09.10 «Винсент и я», фильм для детей.
10.55 «Старшеклассники-2», молодежный сериал.
12.00 «Наболевший вопрос».
12.50 «В двух шагах от «рая», военная драма (СССР, 1984).
14.40 «Саксы захватывают трон», историко-приключенческий фильм.
16.30 Сейчас.
16.45 «Фильм «Самая обаятельная и привлекательная», д/ф.
17.45 «Бармен из «Золотого якоря», детектив (СССР, 1986).
19.30 Сейчас.
19.45 «Тайна ордена», боевик.
21.40 «Жаба смерти 3».
23.35 «Мальчики из Бразилии», триллер.
02.05 «Сумасшедший дом», м/ф.

ВОСКРЕСЕНЬЕ,
август 24

1 КАНАЛ

05.20 «Женщина для всех», мелодрама. (СССР, 1991).
06.00 Новости.
06.10 «Женщина для всех».
07.10 «После Олимпиа».
08.10 На XXIX летних Олимпийских играх в Китае.
09.00 «Армейский магазин».
09.30 «Истории из будущего».
10.00 Новости.
10.10 «Непутевые заметки».
10.30 «Фазенда».
11.00 На XXIX летних Олимпийских играх в Китае.
12.30 «Мафия и Голливуд».
13.30 «Магия десяти».
14.30 На XXIX летних Олимпийских играх в Китае.
16.00 Новости (с субтитрами).
16.10 На XXIX летних Олимпийских играх в Китае.
16.30 «Тюнинг мозга».
17.10 «Две судьбы», т/с.
20.00 Церемония закрытия Олимпийских игр в Китае.
21.00 Время.
21.20 Церемония закрытия Олимпийских игр в Китае.
22.30 «Белая стрела», криминальная драма (Россия, 2007).
00.30 «Секреты запретного города».
02.10 «Миссия «Серенити», фанта-

стический боевик.
04.20 «Зверинец».

РОССИЯ

06.00 «Взрослые дети», м/ф.
07.30 «Сельский час».
08.00 Вести.

«ТЫВА»

08.10 ВЕСТИ-ТЫВА.

РОССИЯ

08.20 «Нет смерти для меня».
09.15 «Очная ставка», детектив.
11.00 Вести.

«ТЫВА»

11.10 ВЕСТИ-ТЫВА. Неделя.

РОССИЯ

11.50 «Племанник».
12.20 XXIX летние олимпийские игры в Пекине.
15.00 Вести.

«ТЫВА»

15.20 Вести-Тыва.

РОССИЯ

15.30 Мультфильм.
15.50 XXIX летние олимпийские игры в Пекине.
18.00 «Рифмуется с любовью», мелодрама.
20.00 Вести.
20.20 «Белый холст», мелодрама.
22.10 Праздничный концерт.
23.50 «Чертово колесо», мелодрама.
01.30 «16 кварталов», остросюжетный фильм.

НТВ

05.15 «Быть человеком», комедия.

07.30 «Дикий мир».
08.00 «Сегодня».
08.15 «Русское лото».
08.45 «Их нравы».
09.25 «Едим дома!».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Quattroruote».
10.55 «Авиаторы».
11.25 «Шестой», остросюжетный фильм.
13.00 «Сегодня».
13.20 «В ловушке времени», фантастический фильм.
15.05 «Своя игра».
16.00 «Сегодня».
16.15 «Борьба за собственность».
17.00 «Криминальное видео», детективный сериал.
19.00 «Сегодня».
19.40 «Чистосердечное признание».
20.10 «Наталья Гундарева. Личная жизнь актрисы».
21.15 «Хорошие парни», т/с.
23.10 «Quattroruote».
23.45 «Ловец снов», фантастический триллер.
02.20 «Окопная жизнь».
02.50 «Наперекор судьбе».
05.10 «Близнецы», т/с.
05.35 «Шоу Флинстоунов», м/с.

ДОМАШНИЙ

06.30 Арифметика-малышка.
07.00 Домашние сказки.
07.30 Мультфильм.
07.45 «Зимний вечер в Гаграх», музыкальная лирическая комедия.
09.30 «Городское путешествие».

Арзамас и Дивеево.
10.30 Декоративные страсти.
11.00 Коллекция идей.
11.30 Цветная революция.
12.00 «Хорошие песни», шоу-программа.
13.45 Заграничные шутки.
14.00 Сладкие истории.
14.30 Охотники за рецептами.
15.00 Спросите повара.
15.30 «Династия», д/с.
16.30 «Лаки», мелодрама. Часть 3-я (заключительная).
18.30 «Два лица страсти», т/с.
19.30 «Пуаро Агаты Кристи», т/с.
20.30 Домашние сказки.
21.00 «Она написала убийство».
«Кельтская загадка», детектив.
23.00 «Моя жена меня приворожила», т/с.
23.30 «Координаты неизвестны», приключенческий фильм.
01.20 «Два лица страсти», т/с.
02.15 «Лаки», мелодрама. Часть 3-я (заключительная).
04.00 «Пуаро Агаты Кристи», т/с.
04.50 - 05.55 Музыка на «Домашнем».

СТС

06.00 «Клыки, шипы и жала».
08.00 Мультфильм.
08.20 «Смешарики», м/с.
08.30 «Маленькие Эйнштейны», м/с.
09.00 «Том и Джерри», м/с.
09.15 «Самый умный».
11.00 «Галилео».
12.00 «Снимите это немедленно!».
13.00 «Чип и Дейл спешат на по-

мощь», м/с.
14.00 «Шоу Тома и Джерри».
15.30 «Геркулес», м/с.
16.00 «6 кадров».
16.30 «Ранетки», т/с.
20.58 Скажи!
21.00 «Французский поцелуй», комедия.
23.00 «Хорошие шутки».
00.50 «Король-рыбак», драма.
03.30 «Марабунта», фильм ужасов.
05.10 - 05.30 Музыка на СТС.

5 КАНАЛ

07.00 Цирк «Солстром», д/с.
08.00 «Полай - моряк», мультсериал.
08.35 «Аренда привидений», т/с.
09.00 Мультфильмы.
09.25 «Клуб знаменитых хулиганов».
10.05 «К доске», телеигра.
10.55 «Старшеклассники-2», молодежный сериал.
12.00 «В нашу гавань заходили корабли...», ток-шоу.
13.05 «Культурный слой».
13.40 «Ограбление по-итальянски», комедия.
15.45 «Городской романс», мелодрама.
17.45 «Первые Олимпийские игры, Афины 1896», т/с.
19.30 Сейчас.
19.50 «Афера Томаса Крауна», детектив.
22.00 «Змей», триллер.
00.25 «Безумие короля Георга», драма.
02.40 «5 песен на Пятном».
03.30 «ОПять о футболе».

Аукцион эрттирериниң дугайында дыңнадыг

Ыяшты болбаазырадып белеткээри-биле арга-арыгның өзүмнерин садар сайгарлыкчы ажил-чорудулганы чорудар керээни чарар эргени садар талазы-биле аукцион эрттирериниң дугайында Тыва Республиканың Арга-арыг ажил-агыиының агентилели дыңнадып тур.

1. Садыглажышкынның хевири: аас-биле садыглажышкын аукциону.

2. Аукционнуң организатору: Тыва Республика-ның Арга-арыг ажил-агыиының агентилели.

Адреси: 667007, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Оюн Күрседи, 6.151.

Телефону: 8 (394-22) 3-32-44 (харылзажыр кижии – Татьяна Михайловна Ананьина), факс: 2-11-37, E-mail: comles@hotmail.ru.

3. Аукционнуң чүүлү: дараазында аукцион чүүлдериниң талазы-биле ыяшты болбаазырадып белеткээри-биле арга-арыгның өзүмнерин садар сайгарлыкчы ажил-чорудулганы боттандырар керээни чарар эргени садар:

А/ч №	Турар чери		Кварталдың №	Ажыглал ыяштын хемчээли (куб.м.)		Аймаа	Шөлү, га	А/ч эге өртээ, рубль	Баш удур төлевир, рубль
	Арга-арыг ажил-агыиы	Арга-ыяш а/ч		Ниитизи-биле	Оон иштинде тудуг ыяжы				
1.	Туран	Уюк	302/15	476	294	Л	2.0	51033,3	5103,0
2.	Балгазын	Кызыл-Арыг	74/7:8	181	174	Л	12,8	31610,66	3161,0
3.	Кызыл	Черби	164/7	178	101	ЛБ	1,3	18769,12	1877,0
4.	Кызыл	Черби	138/34	179	158	Л	1,2	25519,3	2552,0
5.	Танды	Хову-Аксы	193/22	348	301,7	Л	4,0	47933,55	4793,0
6.	Танды	Хову-Аксы	191/12	683,96	582,64	Л	12,0	96263,71	9626,0
7.	Чадаана	Чадаана	167/16	131,65	73,54	Л	3,3	17393,42	1739,0
8.	Чадаана	Чыраа-Бажы	50/7	120,25	78,38	Л	3,0	21949,85	2195,0
	Шупту:			2297,86	1763,26		39,6	310472,91	

4. Аукционга киржиринге чагыларны кириер чери, кириер хуусааның эгези болгаш доостуру: Аукционга киржиринге чагыларны дараазында адреске кириер: 667007, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Оюн Күрседи кудумчузу, 6. 151, кабинет 14, ажилдаар үеде 2008 чылдың август 19-тан 2008 чылдың август 29-ка чедир.

5. Аукционну эрттирер чери: 667007, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Оюн Күрседи кудумчузу, 6. 151, кабинет 14, 2008 чылдың сентябрь 2-де 10.00 шакта (тус чериниң үези).

6. Албан езузунуң сайтызы: Аукцион дугайында документацияны Интернетте албан езузунуң сайтызында салган: «www.gov.tuva.ru».

7. Аукционнуң базымы: аукцион чүүлүнүң эге өртээнден 5 хуу.

8. Хөлезилел дугуржулгазын чарар хуусаазы: Аукционнуң протоколунга ат салган хүнден эгелеп, он хонук дургузунда арга-арыг участогун хөлезилээриниң дугуржулгазын чарар.

9. Баш удур төлевир болгаш ону кириер чурумунуң дугайында медээлер: Аукционга киржиринге 2008 чылдың апрель 24-ке чедир аукцион таварыштыр садып алыксап турар аукцион чүүлүнүң эге өртээнден 100 хуу хемчээлдиг баш удур төлевирни аукционнуң организаторунуң санынче албан шилчидер:

Тыва Республиканың Арга-арыг агентилели

ИНН 1701041631, КПП 170101001, р/с 40302810200000000002 ГРКЦ Национал банк ТР, Россияның банкызы Кызыл хоорай, БИК-049304001. «Телевириниң ады» деп одуругга «Арга-арыг аукционунга киржириниң баш удур телевири» деп албан айтыр.

10. Аукционга киржириниң дугайында долу медээни база документацияны аукционнуң организаторундан билип ал болур силер – (839422) 3-32-44 (харылзажыр кижии – Татьяна Михайловна Ананьина).

Олимпийжи медальдар немежип турар

Bo хуннерде Пекинде XXIX Олимпий оюннары уламчылап турар. Август 18-тиң эртенги сөөлгү медээлер-биле алырга, Кыдаттын олимпийжи командазы хамык чурттар-ның командаларын дыка мурнай берген. Ол бо хуннерде 35 алдын медальдың эдилекчизи. Бо чурттуң олимпийжилери ниитизи-биле 61 янзы-бүрү үнелиг медальдарлыг. Кыдаттын чедишкиннерин спортчу тайылбырлакчылар оларның канчаар-даа аажок кызымак чоруу-биле тайылбырлап турар.

АКШ-тын олимпийжилери 19 алдын, ниитизи-биле 65 медальдарлыг. Оларның эң алдарлыгы – сугга

эштир Майкл Фелпс Олимпий оюннарының он дөрт дакпыр чемпиону болу берген. Ол Пекин олимпиадазынга ниитизи-биле сес алдын медальды янзы-бүрү хемчээлдерге чаалап алган.

Россияның олимпийжилери амдызында чеди алдын, он ийи-он ийи мөңгүн база хүлер медальдарлыг. Оларның ниити саны 31 чеде берген.

Эрткен хуннерде грек-рим хүрешке Асламбек Киштов, 20 км-ге спортчу кылашка Валерий Борчин (2-ги чурукта), фехтованиеге херэеженнер командазы алдын медальдарны чаалап алган. Ол ышкаш улуг тенниске Россияның херэежен спортчулары шупту шаңналдыг черлерни алганнар. Елена Дементьева алдын медальды, а эштери Динара Сафина биле Вера Звонарева (1-ги чурукта) мөңгүн болгаш хүлер медальдарны чаалап алганнар.

Спортчу тайылбырлакчыларның санап турары-биле алырга, Россияның командазы хөй медальдарны ам чаалап ап эгелээр.

Виктор САНДАР.

Массалыг коммуникация, харылзаа болгаш культура салгалының камгалалының адырынга хайгаарал талазы-биле Федералдыг албанның (Россхарылзаа культура камгалалы) Тыва Республика талазы-биле эргелелиниң хууда медээлерни ажилдап кылырын болгаш органиастаарын боттандырып турар күрүнениң, муниципалдыг органнарга, юридиктиг албан черлеринге азы хуу кижилерге ДЫҢНАДЫ

2006 чылдың июль 27-де хүлээп алганы «Хууда медээлер дугайында» №152 Федералдыг хоойлунуң күштүг болуп киргени-биле холбаштыр, 2007 чылдың июнь 6-да №354 массалыг коммуникация, харылзаа болгаш культура салгалының камгалалы адырынга хайгаарал талазы-биле Федералдыг албанның дугайында Дүрүмге болгаш РФ-тиң Чазаның 2007 чылдың июнь 6-да «Массалыг коммуникация, харылзаа болгаш культура салгалының камгалалы адырынга хайгаарал талазы-биле Федералдыг албанның айтырыглары» №353 доктаалыга дүүштүр, Россхарылзаа культура камгалалы Тыва Республиканың девискээринде хууда медээлерниң адырынга Россия Федерациязының хоойлужулгазының негелдезинге дүүштүр хууда медээлерни ажилдап кылыры дээш хайгаарал болгаш контролюнун талазы-биле хүлээлгезин боттандырып чорудар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының Тыва Республика талазы-биле Эргелели болур.

2006 чылдың июль 27-де

«Хууда медээлер дугайында» №152 Федералдыг хоойлуда көрдүнгөн хууда медээлерниң субъектилеринин эргезин камгалаар талазы-биле хүлээлгени күүседир сорулга-биле Россхарылзаа культура камгалалының Тыва Республика талазы-биле эргелели хууда медээлерни ажилдап кылырын боттандырып операторларның даңзызын тургузарынче кирген. Ооң-биле холбаштыр хууда медээлерни ажилдап кылырын боттандырып болгаш органиастаарын күрүнө, муниципалдыг органнарга, юридиктиг албан черлеринге азы хуу кижилерге хууда медээлерни ажилдап кылырын боттандырып бодалының дугайында дыңнадыгны Россхарылзаа культура камгалалының Тыва Республика талазы-биле Эргелелинче чорударын сүмелеп турар (2006 чылдың июль 27-де «Хууда медээлер дугайында» №152 Федералдыг хоойлунун 22-ги чүүлүнүн 1-ги кезээнге дүүштүр). Дыңнадыгны болгаш сүмелерни долдурарының талазы-биле ооң форма-хевирин Россхарылзаа культура камгалалының Эргелелинден ап болур азы электроннуг адресче дилегни чорудар ugsp@

tuva.ru, а ол ышкаш дыңнадыгны электроннуг хевирде сайтыже чорудар rsos.ru.

Дыңнадыгга төлээлеттирген кижжи адын албан салыр болгаш Россхарылзаа культура камгалалының Эргелелинче бижимел хевирге чорудар. Адреси: Кызыл хоорай, Дружба кудумчузу, бажың 156, а/я 53 азы 201 кабинетке аппарып бээр, консультация алыр телефоннары: 21950, факс (394) 2220991.

Хууда медээлерни ажилдап кылырын боттандырып күрүнө, муниципалдыг органнар, юридиктиг албан черлери азы хуу кижилер моон сөңгаар дыңнадыг чокка хууда медээлерни 2008 чылдың январь 1-ден ажилдап кылырын боттандырып эргези чок. А ол ышкаш «Хууда медээлер дугайында» Федералдыг хоойлунун 24-кү чүүлүнге дүүштүр, Федералдыг хоойлунун негелдезин хажыткан буруулуг кижилер корум-чурум, административтиг, кеземче болгаш хамааты харысалгага болгаш Россия Федерациязының өске-даа хоойлужулгазында көрдүнгени-биле харысалгага онаажыр.

Хамык буруу боттарывыста

Шаанда тыва бижек эр кижиниң эң үнелиг каасталгазы чораан. Бистиң өгбелеривис бижээн хөлчок хумагалыг эдилеп, аңаа хүндүткелин илередип чораанын төөгү шинчилелдери херечилеп турар.

Бо үеде бижекке хамаарылгавыс кончуг өскерилген. Чамдык таварылгаларда ону амыдыралдың чугула эдилели эвес, а өлүрүкчү чепсек кылдыр ажыглап турар апарган бис. Хоойлу-дүрүм камгалаар орган – шагдаа чериниң хүн бүрүнүн медээлерин номчуп көөрге, ында-мында бижектешкен чоруктар дыка хөй болур-дур. Оглу ада-зынче, таныжы эжинче бижек тудуп алгаш халдаан, бижектээн болур таварылгалар

кайы хөй. Арагалаашкын үезинде чаңгыс эпчок эдипкен сөс дээш, та чеже аныяк оолдар, кыстар бижектен амы-тынындан чарылдылар ыйнаан. Бот-боттарывысты камнашпазывыс, чүве-ле болза, бижекте-жиривис кончуг-дур. Мен бодаарымга, медегеливистиң кошкаа ындыг. Кем-херек

Хууда бодал

үүлгедишкиннери-биле кожа-хелбээ өске чоннарның мурнунга ыянчыг болу бердивис. Арагалаашкын ышкаш, бо талазы-биле база бүгү Россияның мурнунда апарган бис.

Шаанда тыва улустун бодунун эдилел-

деринге, ооң иштинде бижекке, хамаарылгазы өске турган деп сагындырдым. Ам эр-даа, херэежен-даа кижжи ону анаа ойнаарак деп бодаар апарган. Хлеб кезип тургаш, билбейн холувус кезип алгаш, кайы хире сүрээдеп, коргар ийик бис? Ол хиревисте өске кижини, чамдыкта чоок кижилеривисти бижектеп, ону амы-тынындан чарарындан чүге кортпас апарган бис? Кымның мурнунга маадырлыг кижилер кылдыр көстүрүс ол? Өлүрүкчү чорук дээш бисти, тываларны, кым мактаарыл? Бистиң хөй өлүржүп турары-выска бижек эвес, боттарывыс буруулуг бис. Азы мээң-биле чөпшээрешпес кижжи бар бе? **Ранса КУУЛАР.**

Ак-Довурак хоорай.

Тываның «Хүндүткелдин демдээ» орденниг В.Көк-оол аттыг күрүнениң хөгжүм-шии театрынга август 28-те 17.00 шакта

Тыва Республиканың уран чүүлүнүн алдарлыг ажилдакчызы Анатолий СЕРЕННИН

«ААС-КЕЖИК, АЖЫГ-ШҮЖҮГ БОЛГАШ БЫНАКШЫЛ...» деп

ЮБИЛЕЙЛИГ КЕЖЭЭЗИ болур

Россияның болгаш Тываның уран чүүлүнүн мастерлери, сураглыг уран чүүл коллективтери киржир.

Өртээ 100 руб.

2008 чылда күрүнө деткимчезин

боттандыраары-биле инновация

төлевилелдерин шилириниң талазы-биле

КОНКУРС

Тыва Республиканың Экономика яамызының дыңнадып турары-биле алырга, кезектээшкенин акшаландырыышкын-биле инновация төлевилелдериниң шилилгезиниң конкурзунга 2008 чылда күрүнө деткимчезин боттандыраарын 2008 чылдың октябрь 1-ге чедир узадып каан. Конкурска киржири-биле чагыгларны 2008 чылдың сентябрь 1-ге чедир хүлээп алыр. Ооң түңнелдерин 2008 чылдың октябрь 1-ге чедир үндүрер. Түңнелдерни массалыг информация чепсектеринге чырыдар.

Конкурс дугайында долу медээни дараазында адрестен ап болур:

Кызыл хоорай, Чүлүдүм кудумчузу, 18, Чазак бажыңы, №217 өрээл, харылзажыр телефон: 2-17-67 e-mail : mineconom@tuva.ru

Кызыл кожуунун Ээрбек ортумак школазының Херелмаа Хереловна МАРТЫЙ-ООЛДУН адынга 2008 чылдың июнь 14-те тывысканы аттестаттын читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

Тыва Республиканың Президентизиниң 1997 чылдың июнь 11-де үндүргени Чарлыг езугаар Кошкар-оол Ховалыгович БЕГЗИКЕЙНИН адынга тывыскан сериязы С №545495 "Куш-ажылдың хоочуну" шынзылганының читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

Улуг-Хем кожуунун Арыскан сумузуңуң «Бойду» Субурганының ажыдышкыны август 23-те, субботада, 10.00 шакта эгелээр

Программа:

1. Хүреш.
2. Аът чарыжы.
3. Чадаг чарыш.
4. Волейбол. (Төрөл бөлүктөрдөн чыынды командалар ойнаар, дадывыры 1000 рубль).

Оргкомитет.

ШЫН

Индекс 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа. Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ:

Кол редактор — 2-01-35, кол редакторнун оралакчызы — 2-19-87, тел/факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. КИЛДИСТЕР: ниитилөл-политиктиг килдис — 2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-03-87, көдээ ажыл-агый, очулга — 2-17-09, үлөтүр — 2-40-77. e-mail:shyn@tuva.ru Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар. Неделяда үш катап үнөр. Хемчээли парлаан 3 ама. Тираж 8180. Чагыр 89. Номерни парлагаже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 20.00.

АГАР САНЫВЫС: № 40703810400000010000 Б ОАО Банк "Тувакредит", Кызыл ИНН—1701008465; корр сч 30101810600000000729 БИК 049304729.

Россия Федерациязының Парлалга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектериниң талазы-биле яамызының Ортаагы Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелели «Шың» солуну 2004 чылдың май 14-те эде бүрүткээн.

Херечилелдин дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31730. ТР-ниң «Тываполиграф» унитарлыг күрүнениң бүдүрүлгезинге парлаан (Кызыл, Шетинкин-Кравченко, 1).

Солунда парлаттыг материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттыг саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.